

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

มูลนิธิโครงการหลวงส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าเพื่อเป็นพืชรายได้ทดแทนพืชเสพติดประมาณปี พ.ศ. 2512 และปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้ากระจายอยู่ในพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิกว่า 26 แห่ง มีพื้นที่ส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้ารวม 10,814.25 ไร่ เกษตรกร 2,283 ครอบครัว รับผิดชอบผลิตในปีการผลิต 2559/60 จากเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 22 แห่ง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 9 แห่ง จำนวนประมาณ 572 ตัน คิดเป็นมูลค่าคั้นเกษตรกร 70 ล้านบาท (มูลนิธิโครงการหลวง, 2555) การจำหน่ายผลผลิตกาแฟอาราบิก้าของโครงการหลวงส่วนใหญ่มี 2 แบบคือ แบบสัญญาซื้อขาย เช่นบริษัท ปตท.จำกัด และแบบปกติคือ ลูกค้าพิจารณาจากคุณภาพของกาแฟและรับซื้อผลผลิต และมีบางพื้นที่เจาะจงขอซื้อเฉพาะแหล่งผลิตที่มีเอกลักษณ์ของเมล็ดกาแฟเฉพาะได้แก่พื้นที่บ้านห้วยห้อม จังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านห้วยน้ำขุ่น อ.แม่สรวย จ.เชียงราย และที่สำคัญนั้นผลผลิตกาแฟอาราบิก้าจากทั้ง 2 พื้นที่นั้นมีความต้องการจากผู้ซื้อจำนวนมาก โดยเฉพาะตลาดกาแฟคุณภาพเฉพาะ เช่น บริษัทการบินไทย และร้านคั่วกาแฟขนาดเล็กที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น และเน้นขายเฉพาะกาแฟที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น แต่ผลผลิตในพื้นที่ที่มีปริมาณจำกัด นอกจากนี้ผลผลิตจากดอยแม่สลองก็มีคนสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตกาแฟที่สำคัญอีกพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายและมีผลผลิตจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดมูลนิธิโครงการหลวงมากยิ่งขึ้น

กาแฟของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อยและห้วยน้ำขุ่น ที่มีคุณภาพเฉพาะ แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ซื้อในแต่ละปี โดยในพื้นที่ส่งเสริมปลูกกาแฟของศูนย์ฯ แม่ลาน้อยมีพื้นที่ปลูกกาแฟ 582 ไร่ เกษตรกร 136 ราย ผลผลิตกาแฟจำนวน 78,702 ตัน (คิดเป็น 13.12 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตทั้งหมดที่ส่งโครงการหลวง) มูลค่า 10.5 ล้านบาท ส่วนศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น มีพื้นที่ปลูกกาแฟ 275.75 ไร่ เกษตรกร 35 ราย มีปริมาณผลผลิตส่งฝ่ายตลาดกาแฟโครงการหลวงจำนวน 44,770 ตัน (คิดเป็น 7.46 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตทั้งหมดที่ส่งโครงการหลวง) มูลค่าผลผลิตกาแฟ 13.4 ล้านบาท และในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้าคือ พื้นที่แม่สลอง มีพื้นที่ปลูกกาแฟ 1,189 ไร่ เกษตรกร 96 ราย โดยในปีการผลิต 2558/59 มีการส่งผลผลิตกาแฟอาราบิก้าผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวงจำนวน 89,136 ตัน (คิดเป็น 14.86 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตทั้งหมดที่ส่งโครงการหลวง) มูลค่า 11.1 ล้านบาท

กาแฟอาราบิก้าที่มีคุณภาพจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ เช่น พันธุ์ สภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศ ความสูงของพื้นที่ปลูก ชนิดของดิน ระบบการปลูกและการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว วิธีการคั่ว และวิธีการชง เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อการแสดงออกของคุณภาพทั้งทางกายภาพและทางเคมี รวมถึงรสชาติกาแฟในการชงดื่ม ในหลายพื้นที่ของโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่กาแฟมีความโดดเด่นด้านรสชาติ แต่ยังต้องการการศึกษาในเชิงลึกถึงปัจจัยที่สำคัญความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ข้อจำกัดของปัจจัยที่มีต่อคุณภาพของเมล็ดกาแฟ รวมไปถึงการศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิตในพื้นที่ปลูกกาแฟที่สำคัญเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป (สิทธิเดช และชัยวัฒน์, 2555)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตและคุณภาพของกาแฟอราบิก้า

1.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพของผลผลิตที่เหมาะสมต่อบริบทของแหล่งปลูกและผลิตกาแฟอราบิก้า

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิต รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของกาแฟอราบิก้า เช่น พื้นที่ปลูก พันธุ์ ลักษณะดิน ธาตุอาหารในดิน สภาพภูมิอากาศ การปลูกและการจัดการสวนในพื้นที่ การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว รวมไปถึงคุณภาพทางกายภาพ องค์ประกอบทางเคมี และคุณภาพการชิมของกาแฟที่ปลูกในพื้นที่โครงการหลวง 2 แห่ง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 1 แห่ง

1.3.2 เสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพของการผลิตที่เหมาะสมต่อลักษณะภูมิประเทศของแหล่งผลิตกาแฟอราบิก้า

1.4 กรอบแนวคิด (Conceptual framework)

กาแฟอราบิก้าที่มีคุณภาพจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ เช่น พันธุ์ สภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศ ความสูงของพื้นที่ปลูก ชนิดของดิน ระบบการปลูกและการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว วิธีการคั่ว และวิธีการชง เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางกายภาพ และทางเคมี รวมถึงรสชาติกาแฟในการชงดื่ม งานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตและคุณภาพของกาแฟอราบิก้า ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพของผลผลิตที่เหมาะสมต่อบริบทของแหล่งปลูกและผลิตกาแฟอราบิก้า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

